

Društvo psihologov Slovenije
Trg prekomorskih brigad 1
1000 Ljubljana

V Ljubljani, 10. 10. 2020

Zadeva: Ugotovitve in stališče Društva psihologov Slovenije o etičnosti in strokovnosti raziskave »Poročilo o kakovosti psiholoških izvedenskih mnenj in priporočila za izboljšave ter presojo sprejemljivosti izvedenskih mnenj«, ki jo je opravil dr. Igor Areh, ter odzivih na to raziskavo.

Strokovni svet in drugi organi DPS so obravnavali dogajanja, povezana z raziskavo kakovosti psiholoških izvedenskih mnenj, ki jo je opravil dr. Igor Areh, izr. prof. s Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru, ter o tem sprejeli naslednje ugotovitve in stališča.

Raziskava je bila opravljena za Vrhovno sodišče RS, poročilo o njej pa je datirano s 1. 7. 2019. Raziskava je v javnosti, predvsem pa v društvu Zbornica kliničnih psihologov Slovenije in razširjenem strokovnem kolegiju za klinično psihologijo izzvala vrsto odzivov, ki niso bili samo strokovni. Predvsem zato, ker nekateri od teh odzivov rušijo vzpostavljane in razvoj strokovne javnosti na področju psihologije, tj. prostor za svobodno in argumentirano obravnavo strokovnih vprašanj, je DPS zadevo obravnavalo. V ta namen je pregledalo razpoložljivo dokumentacijo, in sicer:

- Areh I. (2019). *Poročilo o kakovosti psiholoških izvedenskih mnenj in priporočila za izboljšave ter presojo sprejemljivosti izvedenskih mnenj*, Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede UM,
- Areh I. (2020). Forensic assessment may be based on common sense assumptions rather than science, *International Journal of Law and Psychiatry*, 71. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2020.101607>
- *Izjava o varovanju osebnih podatkov za Vrhovno sodišče RS*, ki jo je dr. Areh podpisal pred vpogledom v obravnavane sodne spise,
- *Mnenje o etičnosti raziskave z vidika občutljivih zdravstvenih podatkov oseb*, ki ga je dne 8.1.2020 pripravila Komisija RS ta medicinsko etiko (dopis št. 0120-575-2019-4),
- dopis z naslovom *Sporna raziskovalna praksa prof. dr. Igorja Areha*, ki ga je RSK za klinično psihologijo pri Ministrstvu za zdravje naslovila na Univerzo v Mariboru, delodajalcu dr. Areha,
- Areh I. (2019). *Zavaja mednarodna znanstvena skupnost ali skupina izvedencev, Pravna praksa*, 5. 12. 2019
- mnenje informacijskega pooblaščenca o obdelavi osebnih podatkov za znanstveno-raziskovalne namene, dopis št. 07121-1/2020/1694 z dne 25. 9. 2020,

ter upoštevalo nekatere odzive v javnih medijih (npr. intervju v Oni 29. 9. 2020), pa tudi zaprosilo avtorja raziskave za dodatna pojasnila in argumentacijo.

Pomembno se nam zdi, da je Vrhovno sodišče RS omogočilo analizo izvedenskih mnenj za področje Psihologija in v skladu s Sodnim redom (Uradni list RS, št. 87/16) vpogled v sodne spise, saj smo tako v Sloveniji dobili raziskavo, kakršne pred tem še nismo imeli in bo pomembno vplivala na strokovni razvoj na področju psihološkega izvedenstva. Na nekatere sporne zadeve v praksi izvedenskega dela so nas že pred tem opozarjali klienti sami in njihovi zagovorniki, ki pregledujejo strokovne članke in evropsko prakso na tem področju, kakor tudi spori med izvedenci samimi, ki so zašli v javnost. Zato je bil še toliko bolj dobrodošel znanstveno-raziskovalen pristop pri obravnavi tega problema.

Dr. Igor Areh, izredni profesor za psihologijo Univerze v Mariboru, je analiziral metodologijo izvedenskih mnenj na psihološkem področju v Sloveniji z vidika mednarodnih strokovnih smernic na področju forenzičnega ocenjevanja. S svojo raziskavo je opozoril na uporabo tistih psihodiagnostičnih inštrumentov pri delu slovenskih sodnih izvedencev s področja klinične psihologije v letih 2003–2018, ki ne ustrezajo sodobnim strokovnim standardom in so znanstveno sporni, zaradi česar jih izvedenci v razvitih državah že dlje časa ne uporabljajo več. Avtor poudarja, da imajo strokovna mnenja, ki so osnovana na uporabi neverodostojnih psihodiagnostičnih pripomočkov, in z njimi povezane morebitne napačne odločitve, lahko nepopravljive posledice. V svoji analizi je podal uporabna priporočila za nadaljnji razvoj področja forenzičnega ocenjevanja, ki se nanašajo na uporabo ustreznih psiholoških orodij, kakor tudi na sestavo izvedenskih mnenj. Raziskava torej ne le opozarja na metodološke in druge vrzeli v praksi izvedenskega dela pri nas v preteklem obdobju, temveč prinaša tudi priporočila in smernice za dvig kvalitete izvedenskega dela v prihodnje.

V strokovni javnosti bi v odziv na ugotovitve in priporočila take raziskave smeli pričakovati le argumentirano razpravo o njih, tj. razpravo o stvari sami in argumentirano potrditev ali zavrnitev ugotovitev. Žal so nekateri prizadeti strokovni krogi zadevo zastavili drugače in namesto o **zadevi** začeli razpravljati o **osebi**, tj. o avtorju, njegovih motivih, kompetencah ipd. ter zahtevali od delodajalca celo ukrepanje proti njemu (glej dopis RSK za klinično psihologijo št. 03-08/2020 z dne 3. 8. 2020). Razpravo so skušali preusmeriti tudi v striktno etična vprašanja obveščene soglasja, kot da je šlo za neposredno delo z ljudmi in **ne za obravnavo v postopkih uporabljenih metod**, ki če so neustrezne, lahko dejansko prizadenejo ljudi, in so dostopne v dokumentih, ki so že bili predstavljeni javnosti (na sodnih obravnavah) in morajo vsekakor biti podvržene tudi presoji strokovne javnosti, kakor je praksa v vseh razvitih demokratičnih državah. Prav strokovna in kritična obravnava vseh tovrstnih vprašanj – čeprav ne samo ta –lahko zagotavlja večjo etičnost psihološkega dela, saj je nestrokovnost že sama po sebi neetična. Oglejmo si nekatere od omenjenih očitkov podrobneje.

Glede na očitek o neetičnosti raziskave z vidika udeleženih oseb, ki sta ga podala Komisija RS za medicinsko etiko in RSK za klinično psihologijo, želimo poudariti, da v raziskavi ni bila obravnavana zdravstvena dokumentacija, kar je ugotovil že Informacijski pooblaščenec RS v svojem mnenju z dne 25. 9. 2020, in da se je dr. Areh v raziskavi ukvarjal izključno z analizo psiholoških orodij in sestavo izvedenskih mnenj, ne pa z mnenji samimi oz. z ocenami obravnavanih oseb, torej ne z ocenami klientov (oziroma pacientov, kot obravnavane osebe zmotno generalno poimenuje Komisija RS za medicinsko etiko), kakor tudi ne s posameznimi

izvedenci. To je, kot kaže, Komisija RS za medicinsko etiko Ministrstva za zdravje (mnenje z dne 8. 1. 2020) pri oblikovanju svojega mnenja spregledala. Preseneča tudi, da dr. Areha Komisija RS za medicinsko etiko ni pritegnila v svojo razpravo, kjer bi lahko pojasnil morebitne nejasnosti.

Osebni podatki klientov so sicer del sodne dokumentacije, vendar pa avtorja niso zanimali, ker niso bili predmet raziskave. Kljub temu se je predhodno pisno zavezal k njihovem varovanju po obstoječi zakonodaji, za to pa so poskrbela sodišča ob predaji sodnih spisov z zahtevanim podpisom Izjave o varovanju osebnih podatkov za Vrhovno sodišče RS. Avtor je v raziskavi metodologijo dela sodnih izvedencev s področja klinične psihologije, kot je bila razvidna iz sodnih spisov (tj. uporabljene pripomočke za psihološko ocenjevanje), analiziral v sodni pisarni skladno s 74. členom Sodnega reda. Osebnih podatkov v spisih obravnavanih oseb ali izvedencev ni ne zbiral ne obdeloval in jih ne navaja v poročilu o raziskavi. Očitno je bila ustreznost postopanja avtorja pri pregledu sodnih spisov jasna Vrhovnemu sodišču, ki ob njegovem raziskovanju ni imelo nobenih dilem v zvezi z etičnostjo njegovega dela in mu je ob sledenju zakonsko predpisanih postopkov dovolilo vpogled v sodne spise kot tretji osebi, ki je izkazala upravičen interes, skladno s 150. členom Zakona o pravnem postopku.

V Društvu psihologov Slovenije podpiramo raziskovalno delo na vseh področjih, prav tako pa morajo novim znanstvenim dognanjem slediti in jih soustvarjati sodni izvedenci, ki jih k temu zavezuje tudi zakon o sodiščih. Raziskava, ki razkriva pomanjkljivosti, obenem pa ponuja koristna priporočila za dvig kakovosti in spodbuja sprejetje strokovnih smernic, ki jih že dlje časa na področju sodnega izvedenstva prakticirajo razvite države, ne more biti škodljiva za nikogar, še najmanj pa za sodne izvedence. Sodni izvedenci so zavezani k neprestanemu izobraževanju in sledenju razvoja psihološke znanosti na različnih področjih, saj jih sodišča imenujejo prav zaradi tega – da s svojo strokovnostjo na najvišji možni ravni pomagajo pri sodnem odločanju. Zato z zaskrbljenostjo spremljamo odzive nekaterih izvedencev s področja klinične psihologije na raziskavo dr. Areha, v katerih se poslužujejo poskusov razvrednotenja avtorja. To je zaskrbljujoče še toliko bolj, ker je raziskava dr. Areha prestala predhodno recenzijo priznane nemške sodne psihologinje prof. dr. Renate Volbert in potem še druge slepe recenzije, ki so bile potrebne za objavo ugotovitev raziskave v ugledni reviji *International Journal of Law and Psychiatry*, pod naslovom *Forensic assessment may be based on common sense assumptions rather than science* (Sodno ocenjevanje lahko temelji na zdravorazumskih domnevah, namesto na znanosti). Odzivi na raziskave so vedno pričakovani in zaželeni, a slednji le, če gre za argumentirane odzive. Vse drugo, predvsem pa osebni obračuni z avtorji, zavirajo napredek in oglašanje strokovne javnosti, s tem pa tudi razvoj.

Menimo, da raziskovalec ni kršil etičnih zahtev v zvezi z varovanjem občutljivih zdravstvenih podatkov, kot mu je bilo očitano. Gre za raziskavo o izvedenskih mnenjih, ki jih sodni izvedenci izdelajo po odredbi in naročilu sodišč in ki ne sodijo v zdravstveno dokumentacijo, saj gre za gradivo, ki je del sodnih postopkov in dokumentacije sodišč. Raziskava je bila izvedena v skladu z relevantnimi zakonskimi predpisi in izpolnjuje kriterije znanstvenega raziskovanja.

Na koncu bi želeli dodati, da v Društvu psihologov Slovenije deluje Komisija za izvedenstvo na področju psihologije družine, katere vizija je strokovni razvoj na tem področju; raziskava dr. Areha, kakor tudi strokovni prispevki drugih avtorjev, so nam pri tem v veliko pomoč. Odprti

smo za strokovni dialog, zato smo v letu 2019 na Kongresu psihologov Slovenije izvedli okroglo mizo o dilemah na področju sodnega izvedenstva v sodelovanju z gostujočo družinsko sodnico. V aprilu 2019 so bili izvedenci iz društva Zbornica kliničnih psihologov Slovenije povabljeni na skupni sestanek s Komisijo za izvedenstvo na področju psihologije družine, a so udeležbo zavrnil. Sedaj se pripravljamo na Evropski psihološki kongres, ki bo v organizaciji Društva psihologov Slovenije potekal leta 2022 v Ljubljani in bo vključeval tudi prispevke s področja forenzične psihologije. Želimo si, da bi se v bodoče izvedenci iz društva Zbornica kliničnih psihologov Slovenije odzivali na naša povabila k sodelovanju, saj verjamemo, da lahko sodelovanje strokovnih društev na izvedenskem področju »Psihologija« pozitivno prispeva k povečanju zaupanja javnosti v sodno izvedenstvo ter k višji kakovosti dela ter zaščiti uporabnikov psiholoških storitev na področju sodnega izvedenstva.

»V Društvu psihologov Slovenije si prizadevamo za kulturo dialoga pri soočanju argumentov, ki temeljijo na znanstvenih dokazih in na poklicni etiki med akademiki in eksperti na področju psihologije. Zato priporočamo, da se v strokovno diskusijo vključijo vsi, ki jih tema zadeva, in pri tem uporabljajo različne oblike dialoga, ki upoštevajo temeljno kolegialno zaupanje in prispevajo k večanju ugleda psihologov v javnosti, k čemur nas obvezuje Kodeks poklicne etike psihologov Slovenije (str. 17).«

Strokovni svet DPS

Komisija za etična vprašanja

Predsednik DPS

Marko Vrtovec